

Kameleontens dag

**Av
Seppo Myllylä**

Kameleontens dag

Det var i början av maj och ishockeyvärldsmästerskapet hade kronat sin segrare. Tre kronor hade vunnit VM i ishockey. Och ett glädjerus gick genom hela Sverige och det firades överallt. Upp i de norrländska stugorna, nere i Östergötland och ännu längre ner på den skånska slätten firades det så mycket att alla svenskar var dagen efter gul och blå i skallen av allt festande. Och det var de så väl värda.

Men allt det där brydde sig inte flyttfåglarna om. För ute i solskenet nära fläktfabriken och bland knoppande träd pågick ett annat världsmästerskap mellan fågelhannarna. De arbetade hårt med att övertyga honorna att de var bäst i världen med att göra en stabil bo åt de kommande fågelungarna. Och eftersom djurens politiska lag gällde så var det hannarna som var starkast, snyggast och sjöng fågelsången vackrast som vann fågelmästerskapet även denna vår.

På fläktfabriken var det skiftbyte och nattskiftet byttes av med morgonpasset. Peo hade denna morgon kommit tidigt till fabriken och han hade inte sovit något i natt. Planet hade landat sent och Peo tillsammans med de andra resenärerna, den gula galna flocken som flygvärdinnorna kallade dom, hade sjungit för kung och fosterland och den svenska nationalsången var söndersjungen för länge sedan av de festande svenskarna. Peo, liksom hans medresenärer hade sent på kvällen krånglat sig förbi tullen till bussarna med vinpåsar och svenska flaggor.

Peo var fortfarande omtumlad av resan och segern i VM. Men han kände sig inte svag utan upplevde sig mycket stark. Han kände att han hade vunnit något stort, men han var otålig. Han letade efter dem som han väntade på i fläktfabriken och han såg dem komma in och stämpa. Klockan var ännu inte dags för att starta skiftet, så Peo visste av erfarenheten att de två skulle sätta sig med förmannen och ta en fika innan de började jobba. Det brukade de alltid göra.

Svenskfinnarna Esko och Timo och förmannen Lars kom i blå overaller och de hade mackorna och kaffetermosen i ryggsäcken. De satte sig vid bordet som de hade gjort i över tio år. Bordet var ställd mot väggen och på väggen hängde massor med tidningsurklipp av snygga tjejer. Deras toppar syntes men deras vulkaner var dolda i förenlighet med nya tidens anda.

Peo stod på avstånd och väntade tills de hade satt sig. Ingen av de tre såg honom och de övriga andra arbetarna i fabriken lade inte märke till Peo heller. Det var inte för att han hade gått och gömt sig utan han var en sådan som inte syntes. Det var som om hela världen ignorerade honom och han fogade sig i det och gjorde sällan något väsen av sig. Men nu hade han ett uppdrag och den var viktig tyckte han. Han var som soldaterna i karolinerna och som hjälpte i strid att erövra Europa under det stora nordiska kriget. Han hade upplevt sig själv på världsmästerskapet som en soldat som hade stridit och vunnit slag efter slag och till slut hela kriget. Sverige är stor i världen igen och Sverige regerar. Peo mådde bra.

Esko, Timo och Lars öppnade sina ryggsäckar och tog fram sina mackor. Det var ingen i fabriken som tyckte det var konstigt att Lars som förman hade satt sig vid samma bord som Esko och Timo. Lars var gift med Eskos syster och han hade varit arbetskamrater och vänner med de båda finnarna långt innan han blev fabriken förman.

Peo hade jobbat på fabriken i sex år men han hade aldrig pratat med finnarna. Lars kände han dock till eftersom förmannen kom ibland till honom med direktiv om nya jobb. Peo gick fram till bordet och ställde sig på lagom avstånd. Det var svenskfinnen Esko som såg honom först stå där och glo på dem vid bordet. De två andra följde Eskos blick med mackorna i handen och innan Lars hann fråga vad nykomlingen ville sa Peo:

”Ja, det var bra att Sverige vann guldet, nu slipper vi skämmas!”

Peo vände genast på klacken när han hade sagt sitt och gick till sin arbetsplats som var ett tjugotal meter ifrån. Alla tre vid bordet tittade med gapande munnar med mackorna i handen efter Peo. Esko lade ifrån sin macka och tog fram termoserna, men fumlade med koppen och spillde på bordet. Han vände sig mot sin förman och stönade fram:

”Voi vittu! Perkele! Vem fan vad det där Lars?”

”Lugn Esko, det är ingen att bry sig om”, svarade Lars.

Svenskfinnen Timo skakade på huvudet och tog en ilsken tugga av sin smörgås. Han sa:

”Han måste mena att Tre kronor slog Finland i VM.”

”Ja vilken rackare va”, sa Lars med glimten i ögat.

”Ja skratta du, det där silvret var Finlands första medalj i hockey- VM så det var stort gjort av de finska pojkarna”, sa Timo. ”Men vad konstig grabb det var. Måste vara någon ny här på fabriken.”

”Nä”, sa Lars. ”Han har jobbat här i sex år.”

Esko skakade på huvudet och sa:

”Nä Lars! Nu skämtar du. Jag känner alla tjugoen som jobbar här på fabriken, så ny på bygget måste han vara.”

Timo frågade:

”Har dom inte tjugotvå anställda här på fabriken Lars?”

Lars nickade:

”Jepp och han har jobbat här i sex år.”

”Det var konstigt”, sa Esko. ”Har aldrig sett honom och jag trodde att jag hade pratat med alla. Har du, Timo sett honom?”

”Nix!” svarade Timo. ”Trodde att han var ny här också. Konstig grabb.”

En månad tidigare

Peo tänkte på den kommande familjefesten. De skulle fira lillebror Erik som hade blivit godkänd med sin examensuppsats. Han själv hade hoppat av gymnasiet och börjat jobba på fläktfabriken. Pluggandet var inget för honom. Det var bara idioter som tog studielån för att plugga till något yrke som gav mindre stålar än på fabriken tänkte han. Han själv tjänade mer med nattskiftets obekväma arbetstillägg än hans storebror Peter tjänade som lärare. Han höll fortfarande på och betalade av sitt studielån efter att ha tagit sin examen för sju år sedan.

Familjen tyckte att Peo hade kastat bort sitt liv. Mamman var lärare och pappan jobbade som kurator i en skola. Peo såg inte fram mot familjemötet. Han visste hur det kommer att bli när de hyllar lillebrorsan och speciellt när mamma börjar prata om storebror läraren.

Peo hade Färjestads hockeylags tröja på sig och han öppnade dörren utan att ringa på dörrklockan till föräldrarnas villa av gammal vana. Han hade en hockeytröja till sin lillebror Erik med sig i en påse. Han visste att lillebrorsan höll på AIK, men tänkte han, när han såg hur fin Färjestads hockeyklubbs tröja är kanske han kunde uppskatta hans gåva.

Peo förstod inte hur hans lillebror kunde hålla på AIK. Och han undrade om inte hans lillebror Erik hade varit utsatt för grupptryck på universitet i Stockholm. Han studerade där till socionom och nu var han färdig med sin examen. Om han inte mindes fel så hade lillebror Erik varit en färjestadssupporter innan han flyttade till Stockholm från Norrköping för att studera på universitet. Peo kom ihåg att det var så.

Alla satt i vardagsrummet i väntan på middagen som den här gången serverades i vardagsrummet på det stora långbordet. Alla var där, farfar och farmor, morfar och mormor, Peos båda bröder, mamma Linda och pappa Joakim. Allas blickar vändes mot Peo som kom in. Mamma Linda steg fram och gav Peo en kram och utropade spontant med värme i rösten: ”Men vad roligt att du kunde komma!”

Peo kände hur det hettade till i kinderna och han slingrade sig ur kramen. Han hade aldrig vant sig vid att kramas med sina släktingar. Det gjorde honom bara generad. Med tjejer hade han gärna kramkalas med, men han kom ju aldrig tillräckligt nära. Jo en gång, tänkte Peo och det var den där Mona, kvarterslampan som alla killar fick pulla och hängla med. Stackars henne tänkte Peo. Hon var riktigt klok i huvudet.

Mamma Linda väckte sin son från sina tankar och frågade:

”Jag ser att du har Färjestads hockeylags tröja på dig. Jaha, är det mach i kväll?”

”Nä, serien är slut mamma.”

Mamma grimaserade och sa:

”Du har alltså inga rena kläder, men är det så man klär sig på en så viktig dag för sin bror.”

”Nä, de är inte smutsiga mamma.”

”Så du hade rena kläder hemma. Men jag ser ju att det är en kaffefläck på den. Varför tog du den där tröjan på dig då?”

”Jag spillde kaffe på den och jag har på mig den för att den är fin. Och för att jag håller på Färjestad, så sluta nu mamma!”

Mamma Linda skakade på huvudet och pekade mot hans bröder och sa:

”Men titta på dina bröder som har klätt sig stiligt i kavaj och slips. Det kunde väl du också ha gjort!”

Peo teg. Han såg att alla hade finkläderna på sig och han kände sig plötsligt usel. Hans lillebror Erik kom till hans hjälp. Han sa:

”En snygg tröja du har brorsan.”

Peo sken upp och räckte påsen med hockeytröjan åt Erik och sa:

”Kul att du tycker det. Här har du en egen.”

Pappa Joakim skrattade och sa:

”Men det vet du väl Peo att Erik håller på AIK nuförtiden.”

Peo tittade på sin pappa och svarade inte emot.

Erik höll upp tröjan så att alla såg den. Han visste inte vad han skulle säga när han såg sin bror Peo medtagen och ledsen efter pappans påminnelse om att han var en AIK supporter. Han och hans storebror Peter hade pratat om Peo och båda var de oroliga över honom. Det var på något sätt väldigt lätt att få ner humöret på brodern, tänkte Erik. Peter som hade läst lite psykologi på lärarutbildningen trodde att det var något som var fel hos Peo. Inget allvarligt, men något

var fel. Lillebror Erik höll med. Det var som om Peo aldrig tog steget att avsluta saker. Han drack aldrig upp allt kaffe som han hade i muggen och inte drack han upp allt öl i flaskan utan lämnade alltid en skvätt kvar. Dessutom hade han svårt att avsluta meningar som han hade börjat tala när det blev debatt mellan bröderna om något. De sista orden försvann i meningen som om de gick upp i luften och det skedde alltid när det blev en hård debatt om någonting. Sedan krympte han ihop och liksom försvann från debatten och ur de andras synhåll. Trots att han fanns i rummet slutade man att se honom. Det bekymrade de båda bröderna, men de kunde inget göra.

Alla satte sig vid långbordet som hade det bästa som man kunde få i matväg. Peo tog för sig av den ugnstekta ankan och basmatiriset och ärterna. Peo åt under tystnad medan hans familj pratade med varandra. Det var som om de andra hade glömt honom. Glömt att han var där vid matbordet. Peo reste sig ifrån bordet när han hade ätit färdigt och ingen noterade det. Peo brydde sig inte om det och han tog på sig kläderna och gick sin väg.

Peo hann just komma hem när telefonen ringde. Det var hans mor Linda som hade ringt och hon gav genast honom en utskällning för att han hade gått sin väg utan att säga till att han skulle gå. Och mamma Linda bad honom att komma tillbaks. Peo sa att han hade ont i magen och bad om ursäkt. Sedan gick han till kylskåpet och tog fram en öl. Han satte sig i soffan. På bordet fanns biljetterna till hockey-VM. Han bläddrade och tittade på biljetterna till matcherna och började drömma. Han hoppades verkligen att Tre kronor går till final. Finland hade visst ett bra lag på gång, men det var inte bra om de tog medalj för då förlorade Sveriges guldmedalj lite i glans om Sverige vinner VM tänkte Peo. Finland hade ju aldrig tagit en medalj, så det skulle verkligen inte vara bra om de stod på samma pall. Peo glömde aldrig OS 1988 i Calgary. Finland snuvade Sverige på silvret efter att ha slagit Sovjet i sista matchen. Det spelade ingen roll tänkte Peo att Finland hade spelat oavgjort mot Sovjet innan OS. Och det spelade ingen roll att hundratals miljoner såg matchen Finland- Sovjet. Peo var fast i konspirationsteorin som sa att Sovjet lät sig besegras av Finland för att djävlas med Sverige. Sovjeterna visste att svenskarna hatade att förlora mot Finland. Det spelar ingen roll att finnarna kallade svenskarnas kritik mot Sovjet för paranoidteorin. Peo trodde på att sovjeterna lade sig mot Finland för att jävlas med Sverige. Nu var Peo rädd att det skulle bli så att något annat land i VM gav finnarna segern bara för att djävlas med Sverige.

Tiden gick och VM i ishockey kom allt närmare. Peo levde som han levde. När det inte fanns sportevenemang tittade han på gamla videokassettband som han hade sparat där Sverige hade klarat sig bra i idrottssammanhang. Han upplevde segerruset om och om igen. Han mådde bra och kände att han var med om något stort. Det var vi mot dom och vi var bäst. Han var stolt över att vara svensk. Men ibland blev han nedstämd. Han kom ihåg förlusterna och förlusterna mot finnarna kändes mest. Han tänkte ännu en gång och hoppades att Finland inte tar sin första medalj i VM. Gör dom det så minskas Sveriges medalj i värde. Det är bättre om Kanada och ryssarna tar medalj. Då blir Sveriges medalj mycket mera värt för de båda länderna är ju stora ishockeynationer.

GULD! SORRY SQUAMI!

Peo gick skiftet ut och han kunde inte glömma världsmästerskapet och guldets dansen på läktaren med alla svenskar. Dansen på gatorna med alla svenskar. Han ville tillbaka dit. Vi var som en galen och lycklig gul hopsamling tänkte han. Vi drack, sjöng och vi var bäst!

Han hade ännu en överraskning till sina svenskfinska arbetskamrater Esko och Timo. På flyget hade han fått ett tips av en kvinna som tänkte skoja med sin finska studiekamrat Kullervo. Hon tänkte sy fast på ryggen på sin svenska hockeytröja ”SORRY SUOMI!”. Peo tyckte det var en underbar idé och han hade lagt till ”GULD!” på sin ishockeytröja.

När skiftet var slut samlades Esko, Timo och Lars vid bordet som de brukade ta fiket. De såg på Peo som hade den gula svenska hockeytröjan på sig. Peo hade packat ner sin termos och en sporttidning i sin ryggsäck som han bar på och han var fullt medveten om att de tre tittade på honom. Han kände spänningen i magen. Det var som en hockeyfinal.

Lars ruskade på huvudet och alla tre gick vidare till stämpelklockan. Esko var frustrerad och sa:

”Hur kunde jag missa killen i sex år! Han är ju helt makalös, helt osynlig!”

”Han är en sån”, sa Lars.” Gör inget väsen av sig. Strunt i honom!”

Timo nickade och svarade:

”Jag vet, man ska inte bry sig om honom, men jag vet inte vad, det är något som är fel.”

”Vadå fel?” undrade Esko.

Timo svarade medan de gick vidare:

”Jag vet inte, med det är något som är fel hos killen. Jag såg det, men jag kan bara inte begripa vad det är?”

Lars skakade på huvudet och sa:

”Släpp det där! Sånt är inte hälsosamt!”

Peo hade sett Esko, Timo och Lars stå där och glo på honom. Han blev nästan besviken av att ingen sa något till honom. Inte heller hade förmannen Lars kommit och pratat under skiftet. Han visste inte vad som var värst. Det att förmannen inte kom och hälsade på eller att båda svenskfinnarna ignorerade honom. Han gick mot stämpelklockan bakom Esko, Timo och Lars som också skulle stämpla ut.

Inte heller någon annan av de andra arbetskamraterna på fläktfabriken hälsade på honom och det trots att han hade Tre kronors ishockeytröja med texten GULD! SORRY SOUMI! på sig. Och Peo svarade med att inte hälsa på någon. Men han tyckte det var konstigt att inte ens svenskarna på fabriken kunde le när de såg tröjan och texten bakom ryggen. Det var ju skojigt tänkte Peo.

Plötsligt stannade Timo och Peo höll på att gå in i hans rygg. Peo stannade tvärt och Timo vände sig och tittade på Peo fundersamt. Esko och Lars hade också stannat, men de tittade på Timo:

”Nu vet jag vad det är för fel!” sa han och sa till Peo:

”Du killen, Finland stavas på finska Suomi och inte som du har skrivit Soumi.”

Peo som sakta hade gått till stämpelklockan stod orörlig som en påle som slagits i marken. Sedan stämplade han snabbt av sitt arbetspass och gick snabbt förbi de tre männen. Han hörde skratt bakom ryggen och han blev illröd i ansiktet. Han hörde Eskos röst som sa:

”Ja perkelen! Killen har ju skrivit fel på Suomi. Han borde ha använt det svenska namnet på Finland i stället så skulle det ha låtit bättre. Ja, sorry Finland, det låter ju riktigt trevligt faktiskt.”